

ŠARLOTĖ: NEPARAŠYTOJO TEKSTO TAPSMAS FAKTU

Andrius Jakučiūnas

IVADINĖS PASTABOS

Šis išdidžiai demagogiškas tyrimas, kurį vertėtų laikyti veikiau mokslinio tyrimo imitacija negu moksliniu tyrimu, plačiąja prasme galėtų būti skirtas suprasti, kuo skiriasi arba, tiksliau kalbant, kodėl nesiskiria viena nuo kita (Šarlotė nuo Nešarlotės, parašymas nuo neparašymo, tekstas nuo neteksto, esmė nuo neesmės ir t. t.) – būčiau laimingas, jei jis taip pat būtų suvokiamas ir kaip viešas mano sąmokslas su skaitytojais / klausytojais.

Vis dėlto čia šis klausimas (taip pat ir dėl to, kad jį efektyviau nagrinėja kai kurios iš mano utopijų) susiaurintas, objektu pasirinkus neišleistą ir visu pavidalu niekur nepublikuotą kūrinį, daugiausia figūruojantį vien mano viešuose pasisakymuose. (Žodį „vien“ būčiau linkęs akcentuoti: bent man nėra žinoma, kad kas nors kur nors viešai būtų minėję kūrinį aptaręs, nors visiškai tikėtina, kad, pavyzdžiui, privačiuose pokalbiuose, smerkiant autorių dėl jo įtartinos laikysenos tam tikrų šio pasaulio reiškinių atžvilgiu arba kritikuojuojant jo pasirinkimus, kūrinys figūravo kaip vienas iš įkalčių.)

Kūrinys kelis kartus keitęs pavadinimą: pradėtas kaip *Įvadas į Agavą* (2004), vėliau (maždaug nuo 2008 m.) jis pristatomas kaip *Šarlotės metafizika* (naujas vardas – Šarlotė – liudijo apie dideles siužeto ir ypač kompozicijos transformacijas, tačiau pavadinimo pasikeitimą ne mažiau lėmė faktas, kad jis neteisingas gramatiškai, – taisyklinga forma turėtų būti *Agavos įvadas*, o tai man nepatiko); dar vėliau figūruoja pavadinimas *Šarlotė ima į dangų*. Toliau šiame tekste sutartinai visas kūrinio versijas (išskyrus tuos atvejus, kai kalba sukasi apie kurią nors iš jų) apibūdins vienas bendrinis pavadinimas *Metafizika*.

2005 m. šiam kūrinii parašyti buvo skirta valstybės individuali stipendija (paradoksas – realybėje sukurta romanas *Tėvynė*); nedidelė jo ištrauka viešai

skaityta festivalio *Užėjau pas draugą, arba Imbiero vakarai* naktinių (laisvųjų) skaitymų programoje (2004); 2006 m. ketinta pristatyti jį šio festivalio pagrindinėje programoje, bet atlikti kūrinį, perskaitant jo ištrauką, sutrukdė itin užsitęsęs skaitymų vakaras: autorius – kuris, kaip matysime, iš dalies ar net visiškai sutampa su manimi – nerizikavo ilgiau kankinti klausytojų ir, užuot skaitęs, keliais sakiniais perpasakojo ištraukos turinį. Tačiau kūrinio ištrauka („Agava ir nykštukas“) publikuota šio festivalio almanache, ir tai yra ilgiausias, išbaigčiausias (o gali būti, kad ir vienintelis, jei neišskaičiuosime amorfiško ir nerišlaus teksto, taip pat publikuoto minėto festivalio almanache, ir pristatomo kaip ištrauka iš romano *Įvadas į Agavą*) *Metafizikos* fragmentas, dėl kurio tikrumo ir autentiškumo praktiškai nekyla abejonių. Nesant liudininkų, kurie galėtų patvirtinti, kad savo akimis regėjo *Metafizikos* tekstą ar jo dalį, anas fragmentas yra vienintelis patikimas įrodymas tą romaną buvus rašomą (ar net parašytą), ir kad jo autorius (labiausiai tikėtina) esu aš, Andrius Jakučiūnas. Išimtinu galėtų būti laikomas nebent faktas, kad maždaug 2005–2006 m. teksto ištrauka neaiškiais aplinkybėmis atsidūrė pas tuomet VPU (dabartiniame LEU) besimokančią poetę Jurgą Jasponytę, kuri buvo gavusi užduotį suredaguoti meninį tekstą ir ieškojo kokio nors rankraščio fragmento. Jei ji būtų ši fragmentą išsaugojusi, – arba, tarkim, sukūrusi iš naujo, – jis taptų svariu dokumentiniu įrodymu šioje *Metafizikos* tapsmo literatūros fakto byloje.

Aukščiau minėtą fragmentą, taip pat modifikuotą jo versiją, kurią man teko garbė skaityti 2015 m. rugpjūčio 21 d. festivalyje *Šiaurės vasara*, papildė trys aiškinajamieji tekstai (autorystė – mano), publikuoti kultūros ir meno leidinyje *Nemunas*: „Šarlotė (Žiema)“ (2012-01-19–25, Nr. 3), „Šarlotė II“ (2012-02-02–08, Nr. 5), „Šarlotė III (Apelsinas Šarlotei)“ (2012-02-09–22, Nr. 6). Pastarajame yra ir nedidelė Šarlotės poetinio teksto – kuris, suprantama, yra meninio teksto apie Šarlotę, t. y. mūsų aptariamo įsivaizduojamo romano, – dalis. Šie liudijimai svarbūs, nes iš jų galima susidaryti tam tikrą vaizdą apie kai kurias to kūrinio scenas, tačiau yra

Skelbiamas tekstas parengtas pagal pranešimą, skaitytą 2015 m. literatūros forume *Šiaurės vasara*.

vienpusiški, nes juose tyrinėjami klodai, vėliau persikeliantys į rašomą romaną *Lalagė*. (Kaip vėliau matysime, *Metafizika* tapo medžiagos kasyklomis bent keliems mano kūriniais, kurių egzistavimas įrodomas arba ne.)

Liudijimai apie *Metafiziką* egzistuoja ir dar viena specifine forma – tai protagonistės Šarlotės (anksčiau – Agavos) poetiniai tekstai, kuriuos kelis kartus yra tekę skaityti viešai: „Senas eilėraštis“ (2012 m. Vilniaus knygų mugėje, 2014 m. festivalio *Poezijos pavasaris* renginyje Tauragėje) ir „Kaip apsaityti...“ (2014 m. Raseiniuose ir Girkalnyje – festivalio *Poezijos pavasaris* metu).

TIKSLAS IR PROBLEMATIKA

Šio teksto tikslas – labai aptakiai, veikiau klausiant, negu teigiant, – aptarti *Metafizikos* egzistavimo kultūros lauke būdą. Siekdamas jį įgyvendinti, noriu patyrinti, kur ir kaip prasideda bei kur baigiasi teksto ar to, ką laikome tekstu, būtis. Kadangi *Metafizika* turi itin nedaug tekstinio audinio, nepaprastai sunku apibrėžti, – o tai ir yra šio tyrimo problema, – ar ši konkrečių formų neįėjusi, tačiau aptariama ir reprezentuojama teksto galimybė yra (literatūros) faktas. Jei taip, tai kada ir kodėl juo tapo? Ar antriniais interpretaciniais tekstais įtvirtina vadinamojo kūrinio, kurį jie nagrinėja, meninę būtį? Pagaliau ar turėčiau teisę įrašyti *Metafiziką* kaip romaną į savo CV – tarp *Servijaus Galo užrašų* (2005) ir *Tėvynės* (2007)? O gal visa tai tėra ne visai sąžiningas būdas tariamai išplėsti savo kūrybinę biografiją?

Kitas klausimas, išskylantis iš ankstesniųjų, – kaip egzistuoja kūrinys, kurį žinome esant neparašytą ir turintį itin mažai objektyvių savo buvimo įrodymų? Ar tam tikros žinios apie kūrinį (tarkime, apie jo literatūrinę formą, kompoziciją, veikėjus ir t. t.) gali būti laikomos įrodymu, kad kūrinys egzistuoja ir yra (literatūros) faktas?

Turiu viltį, kad šie probleminiai klausimai, o ir atsakymai į juos, – jei apskritai pavyks bent į vieną iš jų atsakyti, – galiausiai atves mus prie svarbiausio: ar tai, ką čia aptarėme, yra kvailystė, žaidimas?

Beje, į šį klausimą tikslaus atsakymo neieškosime. Tegul visų mūsų malonumui tai skamba iškiliai retoriškai.

TYRIMO KEBLUMAI

Kadangi problemos laukas yra daug platesnis, negu pajėgtume aptarti viename kukliame tekste, noriu mieilus skaitytojus įspėti, kad tyrimas, kurį užrašyti ryžausi tik po didelių dvejonų, neatsakys į daugelį jame keliamų klausimų – veikiau tai yra klausimų, padedančių išryškinti ir apibrėžti teritoriją, kurios statusą norime išsiaiškinti, virtinė. Ją, beje, taip pat turime teisę lai-

kyti potencialaus autoriaus (nesant teksto, neįmanoma teigti, kad autorius egzistuoja arba kad jis esu aš) mėginimu įtvirtinti savo autorystę ir paversti šį – neva mokslinį – tekstą, nagrinėjantį galimas to kūrinio egzistavimo formas, argumentu, kad privalu laikyti šį kūrinį faktu vien dėl tos priežasties, kad jis figūruoja moksliniuose tekstuose, t. y. šiame tekste.

Be abejo, pastarasis teiginys yra aiški demagogija, tačiau jis padeda parodyti, kaip sunkiai šis konkrečių pavidalų stokojantis objektas pasiduoda tyrimams ir kaip nelengva jo erdvėje ką nors laikyti faktu. *Metafiziką*, kaip vėliau matysime, sudaro vien galimybės, kurių patikimumo neįmanoma patikrinti. Pavyzdžiui, neįmanoma sužinoti, ar kūrinys, kaip aš dabar linkęs teigti, iš tikrųjų turėjęs dvyliką skyrių („Liftas“, „Šarlotė ir gyvoji animacija“, „Šarlotė ir nykštukas“, „Lietaus namai / Limpa“ – jame yra vėliau į romaną *Tėvynė* migravusi nuo stiklainio dugno savaimė pakylančio pipiro scena, „Pagirių naktis“, „Slidu“ „Avarija“ („Vairuotojos“), „Apelsinas Agavai/Šarlotėi“, „Paparčių lapų radijas“, „Kaulai ir mėsa“, scena be pavadinimo, pažymėta žvaigždute, baigiamoji scena) ir ar, tarkime, skyriaus „Apelsinas Agavai/Šarlotėi“ geografija išties yra tokia, kaip matyti šiame žemėlapyje (žr. 1 paveikslą). (Pamąstymams: įdomu, kad hipotetinė Šarlotės gyvenamoji vieta sutampa su tyrimo autoriaus – t. y. mano – buvusių namų vieta, o štai *Tėvynės* herojaus, kuris laikytinas tyrimo autoriaus *alter ego*, gyvenamoji vieta su jokia konkrečia lokacija nesusieta.)

Tuo labiau neįmanoma įrodyti egzistavus sudėtingesnius, su romano struktūros ir herojų vidine raida susijusius pokyčius. Tarkime, kad Agavos transformacija į Šarlotę buvusi, viena vertus, atsitiktinė, autoriui nusi-klausius vardą nuo grupės *The Cure* dainos „Charlotte sometimes“ (*Staring at the sea – The singles*, 1986), tačiau gali būti, kad ji autoriaus sąmonėje iš tikrųjų žymėjo slinkti nuo asmeniškio prie konstruktyvaus. Kitaip kalbant, tikėtina, kad *Ivadas į Agavą* buvo rašomas (o juk čia būtų galima kalbėti ir apie tai, ar tai yra / buvo rašymas) labiau asmeninių santykių ir laikysenos viešumoje forma ir jo vektorius krypo prasmės (išganymo) link; na, o kūrinio versijos, kuri buvo vadinama *Šarlotės metafizika*, tikslas – Šarlotės lemtis – buvusi pražūtis, kurią simbolizavo susitaikymas su realybe ir jos beprasmiais reikalavimais, įskaitant ir tą faktą, kad pagaliau pradėta mąstyti, kaip įvilkti objektą į tradicinę literatūrinę formą.

Tyrimą ne menkliau komplikuoja tai, kad objektas, bėgant laikui, linkęs kisti, t. y. kūrinys tuomet, kai rašiau apie jį liudijimus, galėjo būti kitoks negu jį išivaizduočiau dabar ir absoliučiai nepanašus į tą, kuris vadinosi *Ivadas į Agavą*. Jeigu mes nūn remtumėmės mano 2012 m. liudijimais, ar galėtume teigti, kad kalbame apie tą patį kūrinį? Ar *Metafizika* būtų tas pats kūrinys,

jei jo protagonistu taptų ne Šarlotė, bet, tarkim, programuotojas Alexas? (Beje, jei būčiau priverstas griebtis plunksnos ir parašyti *Metafiziką*, ar ką nors labai nuste- bintų faktas, kad ši herojų būtinai sukurčiau? Tarkime, dabar aš manau, jog kaip tik šio herojaus, kurio varde, kaip matome, yra nelietuviška raidė „x“, man kitados trūko, kad kūrinys išikūnytų kaip romanas.)

Neaiškios ir objekto ribos. Galima ieškoti jo atošvais- čių mano romanuose *Tėvynė* ir *Lalagė*, tačiau reikėtų tai daryti pasikliaunant mano nuorodomis, savo išitrau- kimu jas tyrinėti tarytum patvirtinant jų teisingumą ir jas legitimuojant – o juk tos nuorodos gali būti fiktyvios ir demagogiškos. Lygiai tas pats būtų, jei tyrinėtume *Metafiziką*, pasitelkdami vienintelę publikuotą ištrau- ką, tris mano liudijimus ir du garsiai skaitytus Šarlotės poetinius tekstus: vaizdas būtų toks pat fragmentiškas, o kai kuriais atvejais, – čia konkrečiai turiu galvoje „Šarlotė II“ ir „Šarlotė III“, – išryškėtų kai kurie aspek- tai, susiję su religiniu patyrimu, ir tai parodytų kūrinį buvus pernelyg vienpusišką.

Metafiziką galima mėginti tyrinėti per spėjamo auto- riaus asmeninio gyvenimo, kuris bent kiek tiksliau už- fiksuotas medicinos kortelėse ir teismo sprendimuose, prizmę (tiesa, ši informacija lengvai prognozuojama), tyrinėti pažiūras (yra keletas to meto interviu), ban- dyti rekonstruoti jo įprastus maršrutus mieste ir už jo ir t. t.

Vis dėlto labai klystume, jei manytume, kad tyrimo lauką galime racionaliai apibrėžti ir atitverti. Anądien išėjau pasivaikščioti ir nufotografuoti vietas, kurioje vyksta viena *Metafizikos* scena („Vairuotojos (Avari- ja)“) – beje, itin keista, iš realybės išsprūstanti scena, kurioje Šarlotė su savo drauge Sofi vaduojasi iš didžiulio plastilino burbulo. Galėčiau daug pasakoti apie tos scenos reikšmę ir vietą kūrinyje, tačiau šiuo atveju mums svarbus tarytum antraeilis aspektas: toje vietoje, kur kūrinyje sustojo ligi tol riedėjęs plastilino burbulas, yra duobutė. Visiškai reali, tikra (koordinatės maždaug 54.696657, 25.217968; žr. 2 paveikslą).

Šis absurdiškas nuotykis aiškiai parodo, kiek daug čia esama painiavos. Visų pirma, dėl autoriaus. Net jei, kaip teigiu, autorius esu aš, nesant kito romano įformi- nimo būdo kaip tik mano paties liudijimai apie neparą- šytą, egzistuoja tikimybė, kad jo autorius yra bet kuris kitas žmogus arba autoriaus apskritai nėra. Šis teks- tas nebus pakankamas įrodyti, kad kūrinys egzistuoja ir kad jis laikytinas, tarkime, romanu (tokiu atveju, jei paaiškėtų, kad objektas nėra „kūrinys“, mums tektų su- sitaikyti su tuo, kad jis neprivalo – ir net negali – turėti autoriaus). Koks yra šios „kūrinio galimybės“, kurios forma yra neapibrėžta, o turinys – iš esmės nežinomas, santykis su autoryste?

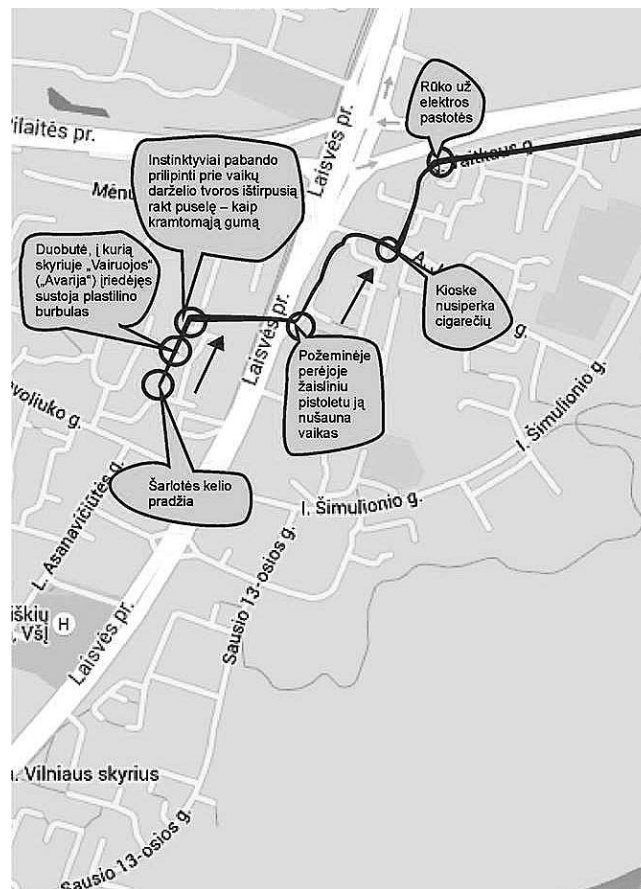
Galėtų kilti netgi visai absurdiškų klausimų: pavyz- džiai, kaip apibrėžti buvimą ar nebuvimą skyrių, kurie,

tyrimo autoriaus (potencialaus kūrinio autoriaus) teigi- mu, buvo išbraukti iš neegzistuojančio romano? (Tarki- me, tai skyrius „Triukšminga Agavos tyla“, pasakojęs apie Agavos nakvynę didžiuliame tuščiaame oro ooste – jis buvo išbrauktas dar prieš Agavos transformaciją į Šarlotę, todėl teoriškai galėjo būti išsaugojęs vertingos informacijos apie pirminius kūrinio sprendinius, tačiau juo, be abejo, galėtume remtis, tik jei koku nors būdu įrodytume jį buvus.)

Koks liudijimas apie *Metafiziką* yra patikimesnis – jos potencialaus autoriaus ar pačios Šarlotės (net jei žinotu- me, kad Šarlotės poetinius tekstus, kuriuose ieškotume Šarlotės „nuomonės“, parašė tas pats arba net ir kitas autorius)? Tai yra kas labiau linkęs vedžioti skaitytoją už nosies – autorius kaip Andrius Jakučiūnas, ar auto- rius kaip Šarlotė? (Arba, kas būtų mažai tikėtina, bet naudojant demagogiškus argumentus būtų įmanoma įrodyti ir tai, – Šarlotė kaip autorius.)

METAFIZIKA KAIP FAKTAS: PRIELAIDOS

Žinant visus aukščiau išvardytus sunkumus ir suvo- kiant, kaip neatsakinga daryti išvadas iš to, ko nėra, ši dar- bą reikia dirbti ypač atidžiai ir drauge lengvabūdiš-

1 paveikslas. Šarlotės kelionė iš Karoliniškių į Centrą

kai pasiduodant fantazijos šėlsmui, o tai yra itin sudėtinga ir ne visada saugu. Vis dėlto aš tikiu, kad ji įmanoma nudirbti, nenusižengiant nei tiesos, nei sveiko proto principams. Juk netiesioginių požymių, įrodančių, kad *Metafizika* egzistuoja ir kad ji vis dėlto yra (literatūros) faktas, kaip matysime, netrūksta:

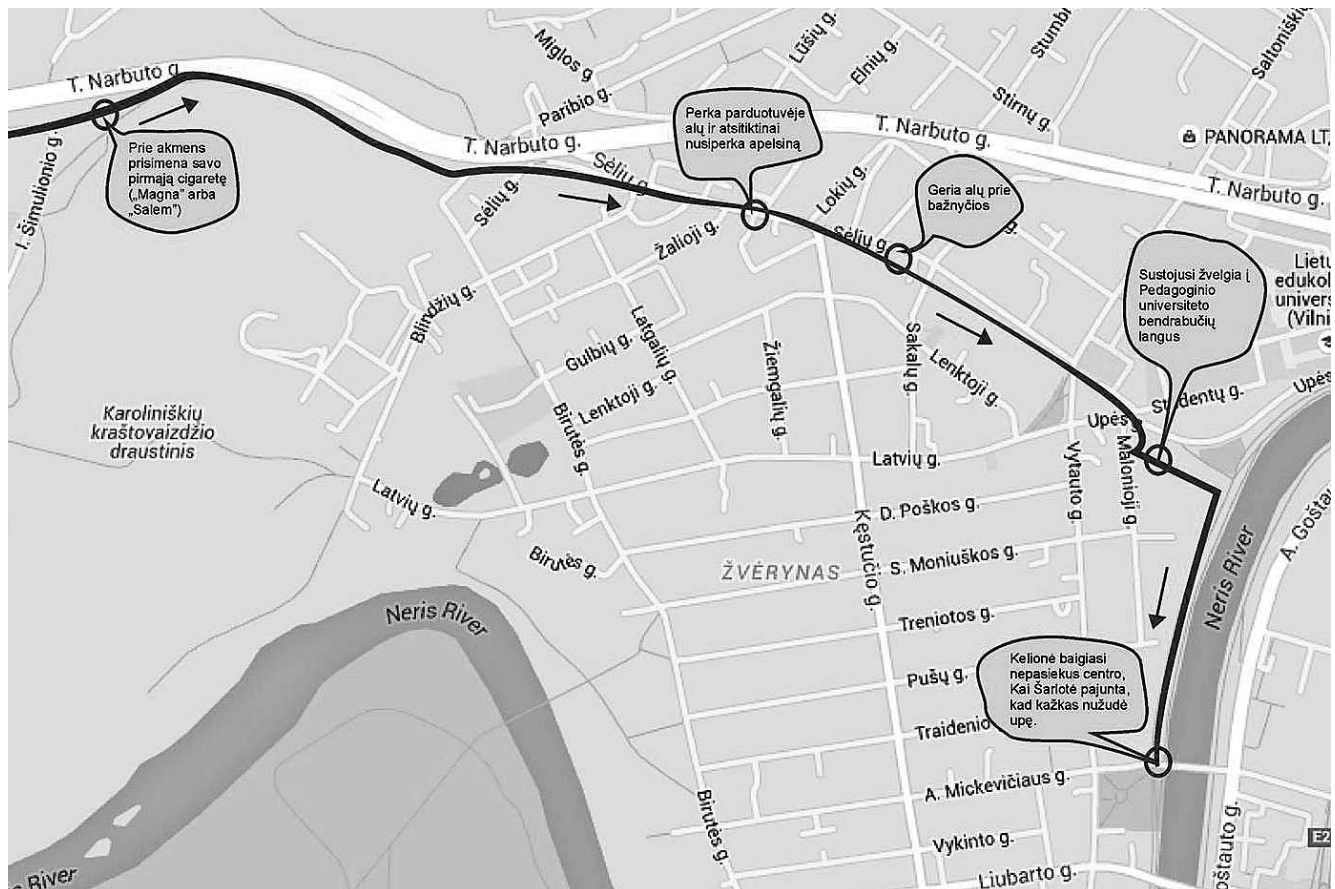
1. *Metafizika* pirmiausia yra literatūros faktas kaip teksto galimybė. Šio teiginio nepaneigia netgi prielaida, kad tas tekstas niekad nebus parašytas, o jeigu vis dėlto bus parašytas, tai bus visai kitas kūrinys, nes atitiks tai, kas buvo kalbama apie *Metafiziką*, ne 100 proc. Vis dėlto kūriniai esant ikitekstinės būsenos, tai yra niekinis argumentas, nes visada egzistuos tikimybė, kad *Metafizika* kieno nors kada nors bus perkelta į popierių lygiai tokia, kokia ji yra dabar. Aš netgi žengčiau dar toliau ir drįščiau teigti, kad kūrinys kaip teksto galimybė galėtų būti laikomas žanru, o visos jo galimybės formos – „tekstu“. Tokiu atveju neliktų kliūčių teigti, kad *Metafizika* ne tik yra literatūros faktas, bet kad ji jau dabar užrašyta ir yra, tarkime, romanas.

2. Ypač atidžiai tyrinėtini (nors, kaip suprantame, nesant teksto, tai įrodyti itin sunku) yra šio neparašytojo romano atspindžiai mano vėlesnėje kūryboje – konkrečiai romanuose *Tėvynė* ir *Lalagė*. Nors įmanoma, kad

pasakojimo, – taip pat ir pasakojimo apie pasakojimą, t. y. mano liudijimų apie Šarlotę, netgi šio teksto, – fragmentiškumas, ypač kai realybė atskleidžiama kaip kieno nors pasakojimas / gandas, nulemta romano *Servijaus Galo užrašai* struktūros (ypač jo skyriaus „Gandų knyga“ struktūros).

Beveik neabejotina, kad asmuo, nuodugniai tyrinęs tris naujausius mano kūrinius, jei tik jis nepasiduotų pagundai laikytis paplitusios nuomonės, neva visi mano kūriniai yra skirtingi ir neturi nieko bendra, anksčiau ar vėliau priartėtų prie minties, kad šešelyje egzistuoja kai kas, ko nematyti, bet kas lemia daugumą meninių ir struktūrinių mano egzistuojančių (t. y. išleistų) kūrinių sprendinių – mano visos kūrybos kontekste jie nėra originalūs, nauji. Beje, ši mintis irgi nėra nauja – ją 2012 m. vasario 24 d. iškėliau tarptautinėje Vilniaus knygų mugėje, pristatinėdamas *Lalagę* (taip pat 2012 m. sausio 6 d., apdovanojamas LRS premija).

Nedaug abejonų, kad sumaniam skaitytojui / tyrinėtojui, jei tik jis atidžiai lygintų tekstą su mano liudijimais apie neparašytą, neišvengiamai tektų pripažinti, kad *Tėvynės* herojus – tai asmeniškesnė Šarlotės transformacija (o pats romanas – *Metafizikos* skyriaus „Pa-

girių naktis“ plėtinys). Jis pastebėtų, jog ir vėlesnysis romanas *Lalagė*, – neskaitant to, kad kitados *Metafizikoje* įvairiais pavidalais figūravo nemaža dalis šio romano vaizdinių, – iš *Metafizikos* pirmiausia paveldėjęs novelių romano struktūrą, o pirmosios kūrinio versijos (*Ivadas į Agavą*) principas, kuriuo siekta atskleisti Šarlotės / Agavos gyvenimą per gandus, juos liudijant, buvęs naudojamas iki šiam kūrinui transformuojantis į *Metafiziką*, galėjo būti paveldėtas iš *Servijaus Galo užrašų* (tai, žinoma, visai natūralu, kadangi *Metafizikos* buvo griebtasi vos *Servijaus Galo užrašų* rankraštį atidavus į leidyklą).

Galėčiau teigti, kad *Metafiziką* taip pat galima būtų vaisingai analizuoti, kaip tiriamąją medžiagą naudojant kitus du niekur nepublikuotus, – o visai įmanoma, kad ir neparašytus, – mano romanus (vieno iš jų pavadinimo nepamenu, išskyrus tai, kad jame figūravo žodis „kiškutis“, rašytas maždaug 2007–2008 m., kitas – *Daimonas*, 2008), jei aš pateikčiau apie juos kiek tikslesnių liudijimų. Kita vertus, vien supratimas, kad po romano

Tėvynė (2007) egzistavo du nesėkmingi bandymai sukurti kūrinį, atskleidžia talpesnės, įtraukiančios ir *Metafizikos* (Šarlotės) patirtį, literatūrinės formos paiešką, ką galimai vainikuoja *Lalagė*, kaip jau žinome, susisaisčiusi su *Metafizika* itin glaudžiai.

Šitaip žvelgiant, anų kūrinų vaidmuo atskleidžiant *Metafizikos* egzistavimą yra hipotetinis, o vis dėlto gana reikšmingas. Ypač jei mums būtų žinoma, kad jie abu stengėsi paneigti ankstesnę patirtį – ją suasmeninant (ką būtų galima suvokti kaip Šarlotės, kuri, aišku, realybėje turėjo prototipą, atsisakymą), arba, tam eksperimentui nepavykus, totaliai abstrahuojant, kas, kaip jau kalbėjome, nutiesė kelią *Lalagės* link – tikėtina, iš čia paveldėta sunkiai apsakoma, abstrahuota veiksmo erdvė, savo ruožtu lygintina su *Metafizikos* erdve – tarytum visiškai konkrečia (tarp Karoliniškių ir Centro), bet kartu sunkiai įspraudžiama į žemėlapį. (Sakykim, ar tada, kai Šarlotė nušauna vaikas žaisliniu pistoletu, ji vis dar eina iš Karoliniškių į Centrą? Jei taip, ar tai tas pats kelias?) Bet tai jau būtų kito pašnekėsio tema.

2 paveikslas. Duobutė, į kurią įriedėjęs sustojo plastilino burbulas skyriuje „Vairuotojos (Avarija)“, ir vaikų darželio tvoros sritis, kur Šarlotė pabando prilipdyti rakto puselę – kaip kramtomąją gumą (skyrius „Apelsinas Šarlotei / Agavai“).

Bandydamas bendrais bruožais apsaakyti ryšius tarp kūrinių, turiu tikslą atskleisti, koks painus, sudėtingas ir nevienareikšmis yra kūrinių gyvenimas, kaip veikia tarp jų idėjų apykaita ir, žinoma, iškelti hipotezę, kad *Metafizikos* „skaitymas“ (galime tai pavadinti „rekonstrukcija“) įmanomas, net jei disponuojį labai mažai konkrečių žinių apie kūrinių ir iš esmės stokoji paties kūrinių – „tekstu“ tampa pats naratyvo negausiuose liudijimuose ir fragmentuose paieškos detektyvas, o „autentika“ – kiekvieno iš mūsų patirtis ieškant „tiesos“.

Tačiau nepaisant aiškios tyrimų krypties, intriga, kiek iš tikrųjų galima sužinoti taikant šią painią ir efemeršką metodologiją, išlieka. Ar įmanu tokio tipo kūrinyje atskirti tai, kas nutylėta, nuo to, ko nebuvo? O gal egzistuoja kokie nors požymiai, kad medžiaga sukurta pagal kokį nors anksčiau egzistavusį modelį, t. y. yra antrinė? Pagaliau ar teritorija, kurią išplėštume iš nežinomybės, sumaniai derindami liudijimus, faktus ir dedukcinį metodą, paskui galėtų būti laikoma kūrinių? Ar netgi – kaip aš, potencialus jo autorius tikiuosi, – romanu? Manau, mielieji, kad taip.

3. Man regisi, yra labai svarbu suprasti, kad *Metafizika* yra laisvų liudijimų apie Šarlotę platforma, kuri teoriškai galėtų būti organizuota įvairiomis formomis. Ir nors svarstyti apie tai, kaip *Metafiziką* pateikti vadinamajam „skaitytojui“, gali pasirodyti neapgalvota ir pernelyg ankstyva, pravartu suprasti, kad potenciali organizacijos formų įvairovė tarnauja kaip paties kūrinių egzistavimo, t. y. buvimo (literatūros) faktų, įrodymas. Dar kitaip kalbant, meninio fakto potencialumas atsiskleidžia galimybėse, kurias *Metafizika* suteikia potencialiam jos autoriui ir kitiems įvairių sričių menininkams.

Kokias formas (ir kokias galimybes) konkrečiai turiu galvoje?

a) Teoriškai (būtent teoriškai, nes neturiu planų ką nors steigti) galėtų egzistuoti Šarlotės enciklopedija (čia siūlau prisiminti Tomo S. Butkaus neįgyvendintą Gėrio ir Blogio enciklopedijos koncepciją). Ją būtų galima pildyti vadinamaisiais paratekstais: Šarlotės nuotraukomis, daiktais, artimų žmonių biografijomis ir t. t. Į tokią enciklopediją patektų ir antriniai, tretiniai ekstraliteratūriniai elementai – Šarlotės autoriaus biografijos faktai ir vietos, kuriose jis mąstė apie Šarlotę, Šarlotės prototipų biografijos detalės, taip pat tokie subtilūs niuansai kaip anksčiau minėta duobutė arba vadinamojo romano rankraščio ištrauka, kitados buvusi duota redaguoti Jurgai Jasponytei.

b) Realus Šarlotės muziejus. Juo galėtų tapti bet kuris to laikotarpio Karoliniškių butas. Arba jį būtų galima organizuoti kokioje nors specifinėje, itin originalioje platformoje – sakykime, Omenyje.

c) Šarlotės poezijos rinktinė pavadinimu *Cedevedevito* (*Vito Cede Bam*). Neva taip buvę užrašyta ant sąsiuvi-

nio, kuriame Šarlotė kaupė savo kūrybą, viršelio (aiški nuoroda į jugoslavišką miltelinį gėrimą, sovietmečiu buvusį deficitine ir labai geidžiama preke). Ši tyrimo metodologijos kryptis – viena perspektyviausių, ir kai kas jau dabar yra padaryta. Kaip esu minėjęs anksčiau, viešai yra skaityti du poetiniai Šarlotės tekstai.

d) Meninio chuliganizmo kelias. Tai liudijimų apie Šarlotę paieška kitų autorių kūryboje, ją dekonstruojant ar netgi įžūliai klastojant.

e) *Metafizikos* kaip literatūros kūrinių (ir kaip literatūros fakto) įtvirtinimas paraleliniu tekstu, t. y. parašant, pavyzdžiui, išplėstinę esė apie kūrinių rašymą, įtraukiant ir kūrėjo – potencialiojo autoriaus – tikras arba fikcines patirtis. Asmeniškai išgyvenimai galėtų atstoti aptariamame kūrinyje trūkstamą naratyvą, ir gal net leistų pavadinti jį „romanu“. Tame veikale autorius taptų pagrindiniu veikėju, o Šarlotė – kūrinių situacijų režisierė ir atlikėja, tačiau įmanoma, kad tobulai atlikdama savo kaip veikėjos misiją, ji natūraliai pasisavintų ir autoriaus funkcijas.

4. Kaip matome, iš *Metafizikos* praktiškai eliminuotas (įprastas) naratyvas, jį keičia mokslingas naratyvas apie to kūrinių egzistavimo būdą ar tik jo egzistavimo galimybę. Ar galutinai sunaikintas įprastas naratyvas, sukūrus kūrinių jo neparašant, yra duoklė kol kas efemerškai postpostmodernybei, o gal tik literatūros metodo racionalizavimas perteikti greit kintančią patirtį, iššūkis interaktyvumą siūlančioms šiuolaikinėms medijoms?

Į pastarąjį klausimą, matyt, būtų galima atsakyti teigiamai, nes interaktyvų jo pobūdį paliudija ir tai, kad jis patiriamas savotiškoje *qui pro quo* situacijoje, kai patį kūrinių atstoja vartotojo / skaitytojo santykis su jo galimybe: *Metafizika* konkrečią formą įgyja ir pradeda egzistuoti vartotojo (kurį vadinsime „skaitytoju“) sąmonėje. Tuo tarpu vadinamojoje realybėje ji tėra įvairių (teksto arba ne tik jo) galimybių aibė. Būtent šia prasme, – įvykdamas, išsipildydamas vartotojo / skaitytojo sąmonėje, – kūrinys tampa meniniu, kultūros faktu, kurio neturime teisės ignoruoti.

5. *Metafizika* egzistuoja kaip literatūros galimybė ir yra be galo taisoma bei transformuojama, tad labai tikėtina, kad skirtingoms auditorijoms šis kūrinys pristatomas visiškai skirtingai. Teoriškai, pristatant *Metafiziką* vaikams, tai galėtų būti kūrinėlis apie Šarlotę, pievelėje pametusią batukus ir paskui pasprukusią su nykštukais (žinoma, tokiu atveju ir žodis „metafizika“ įgytų kitą prasmę). Visai kitaip reiktų pristatyti Šarlotę katalikiškos gimnazijos moksleiviams. Tiksliau kalbant, fragmentai, kuriuos esu skaitęs keliuose renginiuose, taip pat mano vieši liudijimai apie Šarlotę, iš tikrųjų nieko neįrodo, mat yra tikimybė, kad referuodamas apie šį kūrinių viešai, aš kiekvienąkart jį klastoju pagal tai, kas man šovė į galvą ir ką geidauja išgirsti auditorija.

Tai rodo, kad kūrinys yra neužbaigtas ir iš esmės negali būti baigtas, nes užrašytas jis įgytų vieną pavidalą ir prarastų tai, kas įvardytina kaip objekto fundamentaliųjų savybė jam esant ikitekstinės būsenos – paslankumas bet kokių galimybių atžvilgiu. Šitaip žvelgiant, jis yra kuriamas, teberašomas.

Žinoma, toks požiūris sukuria naują sudėtingų klausimų lauką. Kaip šio tipo kūrinys, – tuo atveju, jei pripažintume jį egzistuojant, tačiau priklausant kažkokiam specifiniam tipui, – dedamas taškas, ir kas jis yra? Ar nenutrūkstamas interpretacijų ir transformacijų procesas, kas yra šis kūrinys, apskritai gali turėti ką nors, ką galėtume laikyti pabaiga? Ir t. t.

Į tuos klausimus atsakyti sudėtinga, ir vargu ar įmanoma. Tačiau atsižvelgdami į anksčiau išsakytas pastabas, galėtume kelti prielaidą, kad įforminti nenutrūkstamą kūrinio kismą ir laikyti tai tam tikra baigtine struktūra leidžia būtent neįmanomumo užbaigti šį kūrinį (vieša) deklaracija, netgi atsakydamas jį užbaigti – kitaip kalbant, (ir) šis tekstas.

6. Dar vienas faktorius, lemiantis šio kūrinio tapsmą, ir kurį būtų padoru šičia aptarti, yra anksčiau jau probėgšmiai minėta autentika. Atsižvelgiant į specifinį *Metafizikos* pobūdį, dėl kurio ją sunku analizuoti tradiciniais literatūros metodais, šio kūrinio sklaidos būdas – pasakojant liudijimus apie kūrinį ir liudijimus apie Šarlotę, – yra autentiškumo imitacija, skatinanti vartotoją (skaitytoją) pozicionuoti šį kūrinį kaip vieną iš į autentišką pretenduojančios eseistikos tekstų.

Šis autentikos iliuziją kuriantis modelis padeda teorines galimybes tariamai dokumentinius liudijimus apie Šarlotę paversti skaitytojo vaizduotėje faktais, o tai lemia, kad neegzistuojantis kūrinys apie Šarlotę taip pat suvokiamas kaip faktas. Beje, transformacija atsispindi ne tik skaitytojo sąmonėje, bet tam tikra prasme ir kūrinio struktūroje, nes realizavus tam tikras pokyčių struktūras, kūrinį imta konstruoti taip, kad esmę būtų galima įskaityti ir stokojant teksto.

(Turbūt čia vertėtų paminėti, kad kitas mano romanas *Lalagė*, turintis, kaip minėjau, glaudų ryšį su neparasytuojų, registruoja vienu žingsniu vėlesnį etapą – ikitekstinio substrato virsmą tekstu. Tai instinktyvus atsiribojimas nuo galimybių aibės, baigtinumo išpažinimas – taip pat ir religine prasme. Kažkas panašaus teoriškai turėtų vykti „skaitytojo“ galvoje, šiam bandant iš efemerškų liudijimų, kurie visi yra fiktyvūs, nes neatspindi visos galimybių aibės, susikurti „tekstą“ – vienintelį *tikrą* aiškinimą, – irgi nebūtinai be religinio aspekto (nors čia jis visai nebūtinasis).)

VIETOJ IŠVADŲ

Pateikus įrodymų ir tikintis, kad atsakymas į klausimą, ar *Metafizika* yra (arba netrukus bus) literatūros faktas, jau rastas (ir yra teigiamas), negalime palikti nuošalyje klausimo, kaip *Metafizika* egzistuoja. Iš principo tai labai panašūs klausimai, tačiau, mano įsivaizdavimu, buvimas (literatūros, kultūros) faktų nepaaiškina buvimo būdo ir – svarbiausia – neįrodo realios jo kaip literatūros fakto būties, mat buvimas faktų savaime nereiškia, kad reiškinys yra gyvybingas ir aktualus (ką savo ruožtu turbūt turėtume laikyti idealia būkle).

Taigi KAIP egzistuoja *Metafizika*? Į šį klausimą atsakyti lengviau, kai jau esame apsibrėžę, kad *Metafizika* imituoja autentiškus liudijimus. Manau, būtų ne per drąsu teigti, jog *Metafizika* įžūliai savinasi legendos statusą, nes egzistuoja liudijimų / pasakojimų pavidalu, pretenduoja į tikroviškumą ir autentiškumą, jai būdingas veikėjo galių hiperbolizavimas ir t. t. Beveik viskas, ką sužinome iš teksto fragmentų ir mano šnekų, atitinka epikai keliamus kriterijus. Tačiau yra vienas esminis skirtumas: legenda formuojasi apauginant tikrą įvykį ar faktą papildoma informacija, jos misija – „skleisti žinią“. *Metafizika* gi yra bandymas nueiti šį kelią atvirkščiai: nuo fikcijos, iliuzijos – iki pilnatvės, nuo sumanymo – iki biologinio kūno. Tai neblogai iliustruoja anksčiau nuskambėjęs teiginys, kad iš pradžių šis kūrinys buvo rašomas „labiau asmeninių santykių forma“, kas, kaip visi suprantame, yra neįmanoma misija.

Šią išvalgą būtų galima pagrįsti ir liudijimais (kuriuos mes, tiesa, susitarėme esant ne itin patikimus), teigiančiais, kad „visa trapia savo esatimi Šarlotė kaip herojė priešinosi minčiam, kad kas nors gali būti pritaikyta literatūrai. Ji egzistavo tiesiog kurdama savo gyvenimą kaip literatūros kūrinį, – iš žodžių, kuriuos ji pati apie save sakė, – gyvendama jame kaip literatūros kūrinys, dirbtinai įžūliai neatsižvelgdama į tai, kad toks gyvenimas buvo vienakryptis ir neperspektyvus“. Kitaip kalbant, Šarlotė stengėsi įveikti savo herojiškumą, o naratyvą paversti gyvenimu. (Juokinga, tačiau panašiose aplinkybėse atsidūręs *Lalagės* herojus net nesvarsto įveikti konteksto jėgų – tik bejėgiškai jį medituoja.)

Turime sutikti, kad situacija, kai neįmanomą misiją reprezentuoja neįmanomas (t. y. iš tikrųjų nesantis) tekstas, yra ideali ir savaime iškalbinga. Taigi būtų galima teigti, kad *Metafizika* egzistuoja kaip neįmanomos gyvenimiškos ir tekstinės misijos reprezentacija, – arba, jei pažvelgtume į tai iš žmogiškesnės pusės, atsikratę tyrėjo žvilgsniui būdingų tam tikrų ydų – kaip žaidimas, kvailystė. ❧